ANTROJI DALIS

DRAUGAS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

Saturday supplement

1992 m. lapkričio mėn. 7 d. / November 7, 1992 Nr. 219(40)

KERTINĖ PARAŠTĖ

Ar knygas pakeis „audiniai" ir „hipertekstai"?

Ar skaitėt kokį idomų „audinį"? Koks jūsų mėgiamiausias „hipertekstas"?

Nenustebkit, jei tie klausimai jums skambės keistokai. Tokie žodžiai kaip „hypertext" — „hipertekstas" ar „web" — „audinys" priklauso dar labai naujos literatūrinės kalbos žodynui. Jais Amerikoje aprašomi kompiuteriais sumontuoti „tekstai", kurie labai skiriasi nuo įprastinės, knyginės literatūros.

Postmodernistiniai kritikai, dekonstrukcionistai jau išardė knyginius autorius ir jų tekstus. Dabar eilė pačiai knygai. „Knyga mirė, tegyvuoja hipertekstas" — skanduoja „hipertekstinės" literatūros gamintojai, naudotojai ir entuziastai. „Hipertekstai" Amerikoje ne tiktai gaminami ir pardavinėjami, bet daugelyje universitetų jau dėstomi kursai apie tą naująją „literatūrą".

Patsai žodis „hipertekstas" reiškia, kad tie naujieji kūriniai žengia anapus, kyla virš įprastinių tekstų. Tai daugiau, negu tradicinių knygų pervedimas į kompiuterines disketes. Kai kurie rašytojai naudoja kompiuterį kaip instrumentą su visai skirtingu bei galingu balsu ir gamina tekstus, kurie įmanomi tiktai su jo pagalba. Į taip pagamintus „pasakojimus", kurie vadinami „audiniais", jie kartais įjungia garsą, piešinius, ar video vaizdus. Pagrindiniai žodžiai arba vaizdai kompiuterio ekranėlyje pabrėžiami arba sujungiami. Juos kaip kelrodžius sekdamas, skaitytojas keliauja po „hiperteksto audinį", po į visas puses besišakojantį fabulų ir idėjų labirintą. Sakinys dingsta, nebėra išspausdintos eilutės, fabula nebesirutulioja linijiniu būdu, kaip knygose.

Naujosios literatūros šalininkai tvirtina, jog tik „hipertekstai" atspindi mūsų dabartį — „video laidų, celiularinių telefonų, faksų, kompiuterių sistemų tikrovę". Pasak „hipertekstų" autoriaus Michael Joyce, tai esąs „geriausias pasakojimo būdas, nes tuomi išsaugojame tą įvairumą, daugialypumą, prie kurio esame įpratę". Kiti entuziastai teigia, jog „hipertekstas", apimantis daugelį pasakojimų, istorijų ir istorijėlių, išvaduoja skaitytoją nuo rašytojo dominavimo. Skaitytojas patsai tampa kūrėju — „hiperteksto" teritorijoje rašytojas ir skaitytojas „rašo" kartu, drauge keliauja, skaldydami — „destruktuodami" — pasakojimą į jo elektronines daleles ir jas iš naujo, vis kitaip, sudėstydami. Vieno, atskiro „hiperteksto" nėra, „pasakojimas" niekad nesibaigia, kiekvieną sykį „skaitant" jisai vis kitoks. Tėra „begalinė ekspansija, sruvenimas, atsitiktinumas, daugialypumas, pliuralizmas, neapréžtumas".

Kai kurie akademiniai intelektualai pasisako už „hipertekstą" madingais politiniais sumetimais. Jie postringauja, kad tradicinis romanas, užgimęs pramoninėms prekybinėms demokratijoms kylant, yra praeities „mikrobų" lizdas. Tie „mikrobai"? „Patriarchalinės, kolonialinės, kanoniškosios, savininkiškosios, hierarchiškosios vertybės". Visa ta bjauratis esą pranyksta „hipertekste".

Literatūros kritikai „hipertekstus" Amerikoje vertina labai ne vienodai. Vieni juos laiko greitai praeisiančia mada ir tvirtina, jog juos įdomiau imantriai analizuoti, negu tiesiog mėgautis jų pasakojimo menu. Kai kuriems kritikams atrodo, kad „hipertekstai" veda tiesiai į „chaosą" ir „anarchją". Palankieji kritikai įsitikinę, kad mes šiandien išgyvename „istorinę akimirką" — savo akimis matome, kaip gimsta nauja meno forma, nemažiau reikšminga už dar palyginti neseniai užgimusį filmą. O didžiausieji kompiuterinės literatūros entuziastai šaukia, kad raštingumo istorijoje buvę trys svarbūs išradimai: rašto, spaustuvės ženklų ir — „hipertekstų". Pastarieji literatūroje dabar sukėlę tokią revoliuciją, kaip Einstein'o fizika, išstūmus Newton'o visatą.

Ar tikrai mums atsiveria visai naujas „literatūrinis" pasaulis? Pagrindinius „hiperteksto" elementus galima užtikti jau prieš šimtą metų revoliuciją paskelbusioje „modernistinėje" raštijoje. Nuo to laiko skelbta jau tiek meninių revoliucijų, taip dažnai pranašautos senų pasaulių pabaigos ir naujų gimimai, jog tie žodžiai jau gerokai nusidėvėję. Apie „hipertekstų" ateitį dar per anksti spręst. Kol kas juos daugiausiai rašo jaunesnioji, „kompiuterinė" karta, užaugusi su televizijos serialais (ar, kaip juos vadina Amerikoje, „muilo operomis" — „soap operas") ir elektroniniais žaidimais. Kolektyvinė autorystė, kaip Hollywood ar didžiosiose televizijos serialų gamyklose, šiai kartai natūralus, įprastas dalykas. Ir jų sumontuoti „hipertekstai" dar labai primena tuos elektroninius žaidimus, nesibaigiantį popkultūros fragmentų išnarstymą ir sudėliojimą. „Hipertekstinės" literatūros centre kol kas tebežiojėja tuštuma. Kol skaitytojai tebeieškos lakios vaizduotės, sudėtingos vizijos, estetinio malonumo, išminties susitikimo su ypatingu autoriumi, o ne su elekrtroniniu mirgėjimu, tol knyga išliks. *Kol kas...*

jp

Skausmingoji Kunigaikščių miesto praeitis

VYTAUTAS A. JONYNAS

Vladas Drėma. DINGĘS VILNIUS (Lost Vilnius / Iščesnuvšyj Vilnius). Vilnius: Vaga, 1991. 404 puslapiai.

Susimąstydamas apie savo gimtąjį, šimto varpinių miestą, Franz Kafka rašė 1919 metais: „Praha taip lengvai nepaleidžia. Ta Motinėlė (Muetterchen) turi nagučius".

Kiekvienas, kam yra tekę gyventi, mokytis ar dirbti Vilniuj, pripažins jam panašią kerų galią. Atvykėlis iš kitur (vienu metu juos vilniečiai vadindavo „škotais") kažkaip prarasdavo per palyginti trumpą laiką savo prieraišumą buvusiai gyvenvietei ir imdavo didžiuotis savo sostine. Kas paaiškins kodėl? Vargu tik ar todėl, kad buvo jaunystėj muštrintas dėl jos nenurimti. Paprasčiausiai Vilnius turėjo ir tebeturi magišką trauką; tiesa, pasireiškiančią ne iš karto, bet pamažėli... Galbūt geriausiai apsako, ką reiškia būt neovilniečiu, šis žydiškas anekdotas:

Vienas žydas nukeliavo į Vilnių ir grįžęs sako savo draugui: „Vilniaus žydai — nuostabūs žmonės. Aš mačiau žydą, kuris visą dieną kalė (mokėsi). Aš mačiau kitą, kuris kiaurą dienelę laužė sau galvą kaip praturtėti. Aš mačiau vieną, kuris mostagavo visą laiką raudona vėliava, skelbdamas revoliuciją. Aš mačiau žydą, lakstantį paskui kiekvieną sijoną. Aš mačiau žydą asketą, kuris baidės moterų".

Pašnekovas tada jį pertraukia: „Aš nesuprantu, kodėl pats taip apstulbintas. Vilnius juk didmiestis ir ten turi būti visokio plauko judėjų".

„Tas ir yra", atsako pirmasis, „kad tai buvo vienas ir tas pats žydas!"

(„Isaac Bashevis Singer talks... about everything", *The New York Times Magazine*, November 26, 1978, p. 32).

Ne kitaip, kad kaipo kosmopolitinis miestas, kelių kultūrų sankryža, Vilnius veikia ateivį dvasinių akiračių praplėtimo, pakantos kitiems padidėjimo, linkme. Nenuostabu, jei jo trauka neišblėsta ir po pusės šimtmečio nesimatymo. Pakanka žvilgtert į jo panoramą, kad suskambėtų atmintyje Balio Sruogos žodžiai iš „Apyaušrio dalios":

O Vilniaus bokštai — kaip
stebuklas šventas...
Kaip jie atsimuša dangaus
mėlynėj!
Lengvučiai, balzgani,
perregimi, —
Lyg ne pūslėtos rankos statė juos,

O geras burtininkas meilėj pynė,
Iš pasakų, iš dangiškos malonės...

Istorijos eigoj Vilniui teko būti „stebuklu šventu" įvairiaip įvairiems žmonėms. Vienokią jo viziją regėjo Krivių Krivaitis, aiškindamas Gediminui sapną, kitaip tikriausiai jį matė Lietuvos kariai, kuriems jis tapo įgulos miestu po Vorutos ir Trakų, trečiaip Algirdo žmonos, variusios lietuvius pagonius pasninkaut ir poteriaut, dar kitaip žydų bendruomenė, praminusi jį Šiaurės Jeruzale, ar caras Nikalojus I, vadinęs Gedimino miestą Veliamiesčiu („Čiortovgradu"). Pagaliau dar kitaip mūsų kartos, lipdžiusios ženklelius į Vilniaus pasus ir traukusios topografinę nesąmonę: „Marš, marš pro Žvėryną, palei kalną Gedimino".

Nenuostabu, jei Vilnius yra įkvėpęs begalę eilėraščių ir prozos kūrinių, įskaitant ir infantiliška, nepraustaburnišką Ričardo Gavelio *Vilniaus pokerį*. Nenuostabu, jei Vilnius yra susilaukęs daugelio vadovų po miestą, fotoalbumų, turistinių leidinių, neretai išleistų prabangiai su gausybe spalvotų nuotraukų ir pūdais bolševikinio tauškalo.

Visus juos nustelbia tačiau 1991 metais išėjusi iš spaudos Vlado Drėmos knyga *Dingęs Vilnius*. Stambaus formato, daugiau negu 400 puslapių leidinys, su santraukėlėm rusų ir anglų kalba ir parašais tom kalbom po iliustracijomis. Kaip leidžia spėti pavadinimas, autoriaus (dirbusio penkiolika metų architektūrinių paminklų restauravimo institute) ambicija buvo atskleisti skaitytojui į užmarštį nukeliavusius Kunigaikščių miesto reginius. Parodyti, kaip keitė Vilniaus veidą ir priešai, ir laikai... Retu kruopštumu čia surinkta itin gausi dokumentinė medžiaga — miesto herbai, emblemos, senos viūros, pilių rekonstrukcijų maketai, planai, škicai, akvarelės, tapybiniai darbai, dažnai nepaisant, kad tas ar kitas piešinėlis menkavertis meniniu požiūriu. Vladui Drėmai jie vertingi pažintine prasme, kaipo atskleidžiantys ornamentinę detalę šiaip jau ne visai tapybiškoj ar veikiau būdingoj savo negražumu gatvelėj.

Sudėliotos į vieną visumą tos iliustracijos tačiau vykusiai atkuria miesto praeities vaizdus. Dar svarbiau, liudija, kaip tie pilies griuvėsiai, gynybinės miesto sienos, vartai, vingiuotų gatvelių labirintai veikė anos epochos vilniečius, įvairaus talento žmones, skatindami juos įamžinti visa tai drobėj ar popieriuje. Ta prasme *Dingęs Vilnius* yra savotiška serenada Lietuvos sostinei.

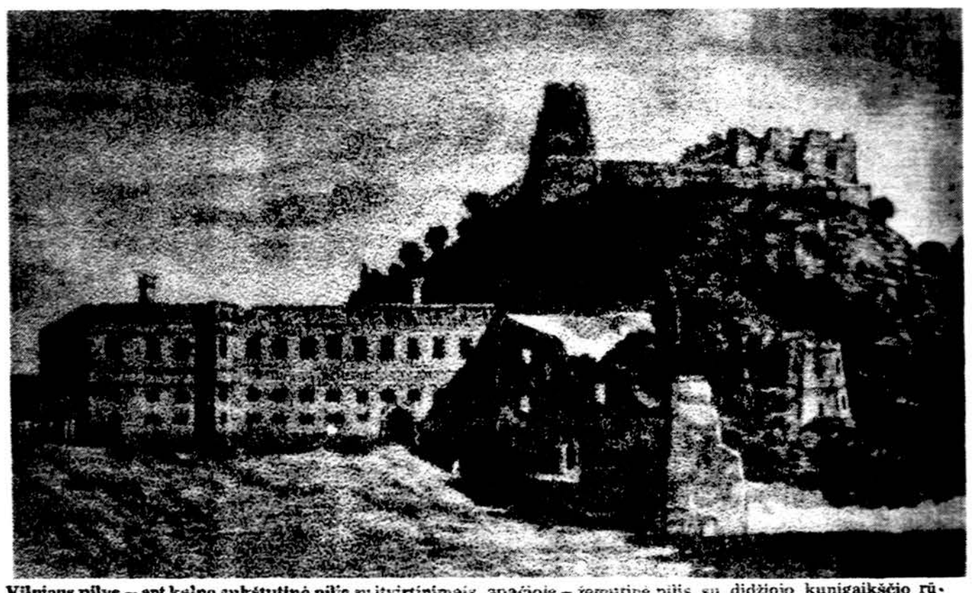

Vilniaus pilys — ant kalno aukštutinė pilis su įtvirtinimais, apačioje — žemutinė pilis su didžiojo kunigaikščio rūmais. (Iš A. Vilainio-Šidlausko „Istorines Lietuvos albumas", Chicago, 1959. Reprodukcijos šaltinis nenurodytas.)

Kaip Eiffel'io bokštas simbolizuoja užsieniečiui Paryžių, taip Vilniaus atveju tokia šabloninė emblema yra Gedimino kalno pilies bokštas. Rasit didžiausiu *Dingusio Vilniaus* privalumu yra tai, kad jis savo planais, iliustracijom, maketais primena skaitytojui, jog saloje yra buvusi didinga Žemutinė pilis ir daug dvarų dvarelių, puošnių Bažnyčios dignitorių bei vienuolynų pastatų. Nūn dingusių.

Kadangi Vladas Drėma naudojasi gatvių „išklotinių", atseit jų profilių ar skerspjūvių metodu, viskas išdėstoma labai smulkmeniškai. *Dingęs Vilnius* yra puikia parankine knyga rašytojams, pasinešusiems kurti istorinį romaną. Taip pat patogiu miesto vadovu skaitytojams, norintiems susivaikyti tokio romano freskose... Sakysim, kokio Grigorijaus Kanovičiaus romane *Ir nėra vergams rojaus* (1990).

Nesunaikindamas savo pasakojimo moksliškų žargonu, pasinaudodamas juo tik būtino reikalo verčiamas, Vladas Drėma pabėria gausybę informacijos apie praeities Vilniaus architektūrą ir aplamai sostinės istoriją. Ypačiai pakiliai skamba jo taupus, vaizdingas žodis pradiniame skyrelyje „Truputis iš Vilniaus architektūros istorijos". Iš jo patiriame, kad baisiausia Dievo rykštė Vilniui buvo didieji gaisrai. Skaitytojas nustemba jų dažnumu ir smarkumu. Kaip svajoti apie senojo Vilniaus atstatymą, kaip kalbėti apie kokį tradicijų pateikiamumą ar tęstinumą architektūroj, jei gaisrai nušluodavo tris ketvirtadalius Jogailaičių Vilniaus.

Drėma sumaniai pasinaudoja jam prieinamais buvusių Vilniaus gyventojų prisiminimais, visokiausia šaltiniuos išlesiota medžiaga, kad apsakytų skaitytojui įvairius miesto vystymosi etapus. Vienuolynų begėdišką antplūdį, bajorų dvarelių išsiméčiojimą po priemiesčius, miesto patricijų, pirklių ir dvasininkų arba, priešingai, eilinių amatininkų sukeltus statybinius šurmulius. Stagnacijos ir karštinės laikotarpius. Skaitytojas sužino, pavyzdžiui, kad Napoleono žygio į Maskvą pasekmės nebuvusios Vilniui tragiškomis. Veikiau priešingai. Lankydamasis jame 1819 metais, caras Aleksandras I tvirtinęs, kad Vilnius išgražėjęs, ir pavadinęs jį papuošalu, brangakmeniu („un bijou"). Tuo tarpu sukilimų pagirios buvusios skaudžiomis. 1831 metų sukilimo numalšinimas privedęs prie visų Žemutinės pilies pastatų nugriovimo. Po 1863 metų sukilimo buvo konfiskuojami dvareliai, perdirbamos į cerkves bažnyčios ir varoma kliaiki valdiška pastatų statyba bizantiškuoju, rusišku stilium.

Labai didelė pagunda Vladui Drėmai galėjo būti pagražinti Vilniaus praeitį, ją romantizuojant, „technikolorizuojant". Autorius ją nugalėjo, nevengdamas cituoti ir liudininkų, piešusių tikrovę kaipo gerokai brutalią ir neišvaizdžią.

Taip, sakysim, aptinkam ilganečio Vilniaus gyventojo Juozapo Ignaco Kraševskio tokį liudijimą (1838):

„Kadaise Vilnius turėjo savo veidą, savitą, originalų charakterį, bet šiandien, kaip ir dauguma miestų ir miestelių, supanašėjo su kitais, nors ir visai skirtingais savo padėtimi, santykiais, svetimtaučių antplūdžiu, ir niekuo ypatingu nebepasižymi. Naujoviškos puošmenos ir pastatai beveik visur vienodi. Tik senienomis skiriasi miestai. O Vilnius daugumos paminklų nebeturi ar beveik nebeturi. Karai, gaisrai ir viską naikinantis laikas sutrupino paminklus, kurių vietoje dabar tik tušti plotai ir prisiminimai beliko... Seni namai buvo saviti, nors ir ne taip grakščiai atrodė, nauji grakštesni, bet be savitumo. Gatvės siauros ir tamsios, skersgatviai dar tamsesni. O jeigu nukreipsi žvilgsnį nuo pastatų į gyventojus, nieko juose nepastebėsi, ko nebūtum matęs kur kitur panašioje maišatyje. [...] beveik kiekvienų namų apatiniame aukšte smuklė su nuolatiniu girtuoklių būriu, šen bei ten išmėtytos mažos ir tuščios krautuvėlės, iš kurių žvelgia liūdni žydžių veidai".

„Našysta kaip visur, ir žmonės kaip visur; keli seniai pilkais puspalčiais ir avikailių kepurėmis, kelios poniutės rausvom skrybėlaitėm, kareiviai, žygiuoją keisti sargybą... Namai, kaip ir žmonės turi savo veidą, charakterį, amžių — niekas tuo neabejoja. Jeigu kas norėtų spręsti apie Vilniaus gyventojus, vadintų juos tinginiais ar šiaip žmonėmis be skonio".

Nelabai tai skamba romantiškai. Senamiesčio graviūrose tie kvartalai atrodo kur kas žavingiau. Bet, kaip sakėm, Drėma nelinkęs dalykų rausvinti.

Glaustai autorius aptaria Vilniaus architektūros raidą 19-ojo—20-ojo amžiaus sąvartoj, kai jinai mažai kuo skyrės nuo Viennos, Paryžiaus ar kolonijinių miestų, kaip Montrealis, raidos. Kai vyravo eklektinio, pretenzingo stiliaus fasadai, kai buvo tiesiamos stačiais kampais susikertančios gatvės. Kai „didelius nuomojamus namus statėsi ne vien vertelgos ir spekuliantai, bet ir didikai bei stambesnieji dvarininkai, pastebėję, kad pramonės įmonės bei miestų nuoma duoda daug didesnį pelną, negu žemės ūkis, kuris buvo visai nerentabilus". Skaitytojas tačiau sužino, kad būta Lukiškių aikštės kampe ir kooperatinės namų grupes, populiariai vadinamos „Montvilos kolonija", dėl jo iniciatoriaus Juozapo Montvilos, Vilniaus žemės banko valdytojo, pavardės.

Kaip kitą svarbų *Dingusio Vilniaus* vaiduoklį Drėma iškelia Antano Vivulskio projektuotą, bet neužbaigtą statyti Jėzaus Širdies bažnyčios pastatą, inkorporuotą 1963 metais į Statybininkų kultūros (sic!) rūmų struktūrą. Atsimintina, kad kitas Vivulskio statinys buvo Trijų Kryžių kalno paminklas. Vladui Drėmai rašant savo knygą jis buvo susprogdintas.

Neįmanoma apsigauti. *Dingęs Vilnius* savo esme yra nostalgijos kupina knyga. Bet taip pat ir kaltinamuoju aktu įvairiems valdžios kretinams. Jau knygos vidury Drėma nepraleidžia progos, nepacitavęs Lenino premijos laureato Eduardo Mieželaičio pasipiktinimo, kad buvo nuverstos nuo Katedros frontono šventųjų figūros. Bet dar smarkesniu įkarščiu jis pats prabyla apie „civilizuotus barbarus" baigminiame *Dingusio Vilniaus* skyrelyje, pavadintame „Refleksijomis":

(Nukelta į 4 psl.)

Šiame numeryje:

Ar knygos išliks • Dingęs Vilnius • Apie knygas išeivijos jaunimui • Nerusų tautos buvusioje sovietinėje imperijoje • Czeslaw Milosz — naujas jo eilėraščių rinkinys ir jo 30-ies metų idėjinis kraitis • Czeslaw Milosz eilėraščiai • Petro Aglinsko kompozicijos premjera • Ateities savaitgalio programa • Čikagos humanitarinių mokslų ir menų festivalis

Audra Kubiliūtė

Apie rašymą knygų išeivijos jaunimui

Kadaise parašiau straipsnį „Tėviškės Žiburiams", vėliau pagerintą ir praplėstą „Draugui", apie priežastis, kurios paveikė mano nutarimą skaityti lietuviškas knygas. Tos priežastys — dažnai teko gyventi toliau nuo lietuvių, nenorėjau atprasti vartoti lietuvių kalbą. Skambinėti namo, kad būtų progos kalbėti lietuviškai, ne kasdien buvo galima — ar tai būtų iš Paducah, Kentucky, ar iš Milano, Italijos.

Užsimojau perskaityti per mėnesį bent vieną lietuvišką knygą — ir kartais nė tiek nepavykdavo. Prašiau pasiūlymų ką skaityti iš kitų, bet su tam tikrais apribojimais: knygos turėtų būti įdomios, taikomos vyresniems skaitytojams, tačiau ir ne per sunkiausios savo kalba. Gerokai vėliau vienoje rašytojo Romualdo Spalio knygoje radau šį deimančiuką, iš kurio man daug kas paaiškėjo dėl lietuviškų knygų skaitymo:

„Mūsų jaunimo neapsaugosi nuo angliško šlamšto. Taigi geriau tegu skaito lietuvišką šlamštą, bent įsikals lietuviškų žodžių į galvą".

Kadangi buvau atpratusi nuo lietuviškų knygų skaitymo, reikėjo įsismaginti jas skaityti, ir todėl pradėjau savo lietuviškų knygų skaitybą knygomis, kurios buvo taikytos paaugliams. Man tada kilo klausimas — yra knygų, parašytų lietuvių kalba jaunesniesiems, yra knygų ir vyresniesiems, ir, aišku, suaugusiems. Kurgi knygos tiems, kurie nepriklauso nei vienai, nei kitai kategorijai?

Kokios knygos taikomos šių dienų jaunimui, šiame, mūsų gyvenamame, laikotarpyje, jaunimui suprantamoje aplinkoje? Yra „Nuo devynių iki pirmos" (Nijolės Jankutės), „Mieste nesaugu", „Parkas anapus gatvės", „Viena pasaulyje" (visos trys — Danutės Bindokienės) ir pora kitų. Kas jaunesniam lietuviui/jaunesnei lietuvei atstoja nuotykių, įvairiausių avantiūrų pilnų — „Trixie Belden", „Nancy Drew" ir „Hardy Boys" — knygų serijas lietuvių kalba? Anglosaksų jaunuoliai ryte ryja to žanro knygas.

Norint išauklėti lietuviškų knygų skaitytoją, svarbiausia reikėtų jau nuo pat mažens turėti knygų, kurias būtų galima jam į rankas paduoti — tokių, kurias būtų jam smagu skaityti, ne pilnų didaktikos, kilnių pamokymų, ar rašančių apie jam nesuprantamus laikus. Noras ir sugebėjimas skaityti lietuviškai nėra įgimtas. Kaip kiekvienam užsiėmimui — tam reikia noro, tačiau reikia ir lavinimosi.

James Boswell (1740–1795), anglų rašytojo ir aštuonioliktojo šimtmečio žymiausios figūros anglų literatūriniame pasaulyje Samuel Johnson (1709–1784) biografas, toje garsioje savo knygoje rašė:

„Leisk jaunuoliui skaityti visa tai, kas tik traukia jo dėmesį, kol jis jaunas. Atliksi didelį darbą, jei jis pamėgs skaityti. Vėliau galės rinktis vertingesnes knygas".

Mėgindama padėti užpildyti tą lietuvių kalba nuotykinių knygų paaugliams spragą, prieš kiek laiko parašiau knygą jaunimui „Nepaprasti įvykiai 18-oje gatvėje", o dabar bandau rašyti ir antrą. Kodėl rašau paaugliams, vaikams? Pirmiausia lietuviškai rašančių suaugusiems yra daug; retas rašo vaikams. Antra, vaikai/paaugliai yra nuostabiai įdomūs žmonės. Kupini idėjų ir svajonių, ir energijos. Jie dar nėra „socializuoti", kaip kartais įprasta sakyti. Drauge jie labai greitai suvokia, jeigu kas jiems pamokslauja, rašo juos pažeminančiai ar ir visiškas nesąmones tauškia.

Juozas Aputis labai gražiai kartą štai rašė:

Vaikystė mus persekioja kiekvieno liūdesio ir ilgesio valandą, mes bėgame prie jos, lyg prie šaltinio. Tenai niekada netrūksta vandens, nes tik vaikystėje mes esame tikri dievai ir tik vaikystėje galime iškasti šulinius trokštantiems pagirdyti. Vieną dieną mes pradedame suprasti, kad ritiname akmenį į kalną ir kad niekada jo neužritinsime. Bet mes nenorime, nenorime jo paleisti atgal...

O dabar įjungsiu pora skyrelių iš knygos „Nepaprasti įvykiai 18-oje gatvėje", pabrėždama tuos atžvilgius, kurie, mano nuomone, yra svarbūs jaunimui skirtose knygose.

* * *

Knyga turi iškart patraukti dėmesį, veiksmas turi vykti aplinkoje, kurią skaitantysis galėtų nesunkiai įsivaizduoti, šiuolaikinėmis gyvenimo sąlygomis. (Matysit, mama nelaukia namuose su sausainiais ir pieniuku...) Reikia ir sąmojo, reikia būtinai užmegzti intrigą.

Iš pirmojo skyriaus

Tamsus automobilis važiavo aštuoniolikta gatve. Nors buvo šilta ir debesuota rudens diena, vairuotojas nešiojo saulės akinius ir buvo žemai and kaktos užsitraukęs kepurę. Automobilis buvo ypatingai apdulkėjęs, ir leidimo lentelės nebuvo galima išskaityti. Išmetamasis vamzdis triukšmingai vilkosi žeme.

— Čia tikrai įdomu, — galvojo Kristina Alkytė, eidama aštuoniolikta gatve. — Jau dvi savaitės nelyja, bet miesto gatvės tikrai nėra tokios dulkėtos. Kažin, ar tas žmogus niekad neplauna savo automobilio?

Automobilis pamažu važiavo iki gatvės galo. Kristina, dar kartą į jį pažvelgusi, pasuko lipti laiptais į savo namus. Atsisukdama duris uždaryti, ji matė, kad automobilis buvo sustojęs arti jos draugės Šarūnės Klevaitės namo, gatvės gale. Išlipęs vairuotojas žvalgėsi, lyg ieškodamas adreso.

— Reikės paklausti Šarūnės, ar ji su tuo keistu vyruku dabar draugauja, — ji šypsodamasi pagalvojo ir įėjo į vidų.

Vairuotojas palaukė, kol Kristinos namo durys užsitrenkė. Jis greitai apsidairė. Pamatęs, kad niekas į jį nekreipia dėmesio, atidarė automobilio bagažinę ir išėmė rudai suvyniotą paketą. Dar kartą apsidairęs, jis užbėgo už namo prie kiemo durų. Padėjęs paketą, jis grįžo į automobilį ir kaukiančiom padangom nuvažiavo.

* * *

Temo. Dangus dar labiau apsiniaukė, ir pradėjo smarkiai lyti. Vėjas staugė, ir medžiai linko. Griaustinis griaudė, ir žaibai apšvietė dangų. Nors dar nebuvo penktos valandos, buvo tamsu, ir aštuonioliktos gatvės namų languose buvo matyti įjungtos šviesos. Pagaliau audra nurimo, ir tik pamažu lynojo.

* * *

Šarūnė Klevaitė nupurtė nuo skėčio lietų ir atsirakino namo duris. Namas buvo tamsus, nes jos motina šį vakarą ilgai dirbo įstaigoje. Ponia Klevienė buvo našlė ir sunkiai dirbo, norėdama iškilti darbe. Ji jau dabar turėjo nemažai atsakomybės ir šiandieną turėjo pateikti vadovybės susirinkime svarbų projektą.

Nusivilkusi lietpaltį, Šarūnė nuėjo virtuvės link. Ji atidarė šaldytuvą, galvodama, ką pasiruošti vakarienei.

Šarūnė yra aukšta, žalių akių tamsiaplaukė mergaitė. Kartu su drauge Kristina Alkyte ji yra paskutinėje gimnnazijos klasėje Bridgeview miesto aukštesniojoje mokykloje. Mergaitės geros draugės nuo pat mažens.

Pavalgiusi ji suplovė indus ir aptvarkė virtuvę. Ji nutarė išnešti šiukšles, nes nebelijo. Su maišu rankose ji atidarė duris ir žengė laukan. Staiga užkliuvo už kažko. Šarūnė krito į vieną pusę, maišas į kitą, ir šiukšlės visur išsipylė!

— O! Kokia aš grakšti! — ji nusijuokė.

Atsistojusi patrynė geliančias alkūnes. Ji pasilenkė ir pradėjo rinkti šiukšles. Kadangi maišas buvo suplyšęs, ji įėjo į vidų naujo atsinešti. Kad neatsitiktų vėl nelaimė, ji įjungė

Dianos Kizlauskienės iliustracija Audros Kubiliūtės knygai „Nepaprasti įvykiai 18-oje gatvėje".

Knyga apie nerusų tautas buvusioje sovietinėje imperijoje

JAV viceprezidentas Quayle, Valstybės sekretorius Baker Dušanbėje ir Samarkande — Amerika pradeda atrasti egzotišką „Ameriką", buvusios sovietinės imperijos nerusų tautas. Panašūs dalykai dedasi ir Amerikos universitetuose, kur Sovietijos tautinis klausimas neseniai dar buvo beveik visiškai ignoruojamas ir kur dauguma sovietologų nerusų tautas laikė mikroskopiniais objektais svarbiųjų klausimų paraštėse. Šių tautų gaivalingas įsiveržimas į scenos vidurį, į užkulisius nustumiant Gorbačiovą ir jo ideologiją, šiandien verčia Amerikos profesorius peržiūrėti savo sąvokas ir teoretines struktūras.

Tie pokyčiai labai ryškūs ir Amerikos knygų lentynose: per pastaruosius penkis mėnesius apie buvusios Sovietų Sąjungos nerusų tautas būrt pasirodė nemažiau knygų negu per pastaruosius 30 metų. Viena tokių knygų yra šįmet Columbia universiteto New York'e išleistas esė rinkinys, pavadintas „Teoriniai apmąstymai apie sovietines tautybes" *(Thinking Theoretically About Soviet Nationalities)*. Jos redaktorius Alexander Motyl yra vienas vadovaujančių tautinio klausimo sovietinėje eksimperijoje tyrėjas, daugelį metų nuosekliai rėmęs ir baltų laisvės siekį, nors ir nemanęs, kad taip greitai išsivaduos. Įsitikinęs, kad didieji pasikeitimai Sovietų Sąjungoje reikalauja naujų sąvokinių sistemų ir teorinių modelių, jis savo knygoje subūrė grupę žinovų kurie analizuoja senas ir naujas teorines perspektyvas, tiria istorines struktūras ir lygina Sovietijos problemas su tautiniais konfliktais kitose daugiatautėse pasaulio valstybėse.

Knygos autoriai kritiškai vertina ligšiolinį dažnai paviršutinišką ir kartais dogmatišką tautinio klausimo nagrinėjimą Amerikos akademiniame pasaulyje. Pavyzdžiui, profesoriai Minogue ir Williams rašo, kad komunizmas visad pabrėžė universalumą, o nacionalizmas kėlė ypatingas bendruomenių savybes, jų specifinį pobūdį. Todėl komunizmas mėgino ištrinti religinius ir tautinius bruožus. Nacionalizmo patrauklumą profesoriai aiškina tuo, kad jis atstovauja konkrečiai, jos dalyviams prasmės kupinai kurtūrai, kurios gyvybingumas neįmanomas „socialistinio žmogaus abstrakčioje tuštumoje". Autoriai tikisi, kad ateityje žmonės galės laisvai pasirinkti sau patinkamą universalumo ir išskirtinumo derinį.

Panašia dvasia, profesorius Donald Horowiz kritikuoja Vakaruose paplitusį įprotį tautiškumą laikyti paviršutiniška visuomeninės klasės apraiška. Atmesdamas marksistinį argumentą, jog „tautinė tapatybė" tesanti vaizduotės gaminys, profesorius John Armstrong tvirtina, kad visos visuomeninės struktūros yra „žmonių vaizduotės gaminiai chaoso akivaizdoje". Žmonės, rašo jis, mėgina apsisaugoti nuo chaoso, susikurdami „atminį", t.y. mitą, kuris yra bendras visiems visuomeniškai sąmoningiems bendruomenės nariams.

Moderniųjų tautų šaknis profesorius Anthony Smith atranda „ankstesnio priešmoderniojo laikotarpio etniniuose ryšiuose ir jau anksčiau egzistavusiose etninėse tapatybėse". Jo nuomone, gilūs konfliktai tarp etninių grupių kyla iš varžybų tarp skirtingų atminčių, simbolių ir mitų, kurie apibendrina įvairių etninių bendruomenių tradicijas ir vertybes.

Profesoriaus Motyl'o redaguota knyga apie tautinį klausimą buvusioje sovietinėje imperijoje teigiamai išsiskiria iš daugelio ankstesnių Amerikos akademinio pasaulio mėginimų nagrinėti šią temą. Autorių nuomonės skirtingos, bet jie visi į tautas ir tautiškumą žiūri rimtai, nepasitenkindami anksčiau taip populiarių marksistinių ir pomarksistinių formulių pakartojimu. Neįmanoma problemų išprausti į

(Nukelta į 4 psl.)

Audra Kubiliūtė Jono Kuprio nuotrauka

kieme šviesą. Surinkus viską, nunešė į šiukšlių dėžę.

Grįždama ji pastebėjo, kad buvo užkliuvusi už paketo, kurį ji parvirsdama nuspyrė ant žolės. Ieškodama adreso, ji apvertė paketą. Rudas popierius, kuriame paketas buvo suvyniotas, buvo visai sušlapęs, ir tamsoje nieko nebuvo galima matyti. Pakėlusi paketą, Šarūnė įėjo į namą, net nepastebėdama, kad dalis prilipdyto voko nuo jo nukrito.

Reikalingi pasikalbėjimai tarp veikėjų, reikalingi ir jausmo momentai. Rašytojas nori, kad jaunuoliui/jaunuolei kiltų klausimas: „kas bus toliau?" Reikia gerai išryškinti aplinką, kurioje vyksta veiksmas — ji turi būti matoma, girdima, apčiuopiama. (Perspėju čia visus bėgikus — saugokitės nelygių šaligatvių...)

Iš dešimtojo skyriaus

Apsidairiusi lauke porą minučių, Šarūnė grįžo į autobuso stotį. Ji buvo netoli spintelių, kai išgirdo triukšmą ir moters riksmą. Ji pasileido tekina, norėdama Petrui padėti, nes spėjo, kad likęs piktadaris lengvai nenusileis.

Iš tolo ji pamatė, kad per užpakalines autobuso stoties duris išspruko tas vyrukas, kuriam Petras buvo pakišęs koją. Paskui jį bėgo Petras su suplyšusia sargybinio uniforma.

Aplinkui stovėjo būrelis žmonių, kalbančių apie peštynes.

— Ką tas jaunimas dabar daro! — viena senutė stebėjosi.

Kažkur Šarūnei girdėtas balsas sakė:

— Mein Gott!

— Taip, taip, prisiėdę vaistų, pešasi... — linguodamas galva, viduramžis vyras pasakė savo žmonai.

— Mama, ar matei, tas vienas kitam beveik perskėlė galvą?! — berniukas entuziastiškai pasakė savo motinai, kuri bandė jį nutempti prie bilietų langelio.

— Kas atsitiko? — Šarūnė paklausė netoli stovinčios moters.

— Buvo baisiausios peštynės. Du jauni vyrukai — vienas uniformuotas, o kitas tik šiaip sau chuliganas susipešė. Stumdinėjo vienas kitą į tas metalines spinteles. Tada žmonės susirinko ir juos perskyrė. Tas chuliganas apsidairęs išsigando ir pradėjo bėgti. Tas uniformuotas bėgo paskui, tačiau vyresnio amžiaus vyras pakišo jam koją ir sutrukdė.

— Koks vyras? — domėjosi Šarūnė.

— Jau išėjo, — apsidairiusi tarė moteriškė. — Ar pažįsti tuos vyrukus? — paklausė moteris, pažiūrėjus įtartinai į Šarūnę. — Su tokiais neturėtum jokių reikalų turėti. Kurgi esi matęs, pešasi viešoj vietoj!

— Jie jau bėgo, kai aš atėjau, todėl nespėjau pamatyti. Atsiprašau, kad sutrukdžiau, ponia. Girdėjau triukšmą, tai atbėgau. Sudiev, — pasisukusi Šarūnė nuskubėjo.

* * *

Šarūnė vėl išėjo į lauką. Dar kol kas ji nematė nei Gintaro, nei Petro. Ji nutarė viena neieškoti draugų: nueis į muziejaus aikštę, susitiks su Rimu ir Kristina, ir trise jų paieškos.

Pagreitindama žingsnį, pasisuko į muziejaus pusę. Gatvėje buvo tylu ir tamsu. Ant gatvės kampų degančios šviesos apšvietė nedidelius plotus, kuriuose nesimatė nė vieno žmogaus. Vakaro vėjelis mėtė popiergalius ir dulkes. Šarūnė ėjo, dairydamasi į šonus ir atgal, galvodama, kad visų idėja susitikti muziejaus aikštėje buvo ne per geriausia. Kaip visose vietose, sutemus mieste nesaugu.

* * *

Šarūnė pradėjo lengviau atsikvėpti. Liko tik viena gatvė, kol ji pasieks Rimą ir Kristiną. Staiga ji sustingo — užpakaly išgirdo greitus žingsnius ir sunkų alsavimą! Kažkas vejasi ją!

Nė neapsidairiusi ji pradėjo bėgti. Kiek pabėgėjus, ji pažvelgė per petį, kas ją seka. Tuo momentu jos koja užkliuvo už nelygaus šaligatvio betono. Griūdama Šarūnė išgirdo artėjant grasinančius žingsnius. Ji apmirė iš baimės!

* * *

O pabaigoje norėčiau sudominti visus tuos, kurie skaito jaunimui skirtas knygas, pradinių skyrium iš knygos, kurią dabartiniu metu rašau. Joje tie patys veikėjai, kaip „18-oje gatvėje"; skirtingi nuotykiai.

Iš naujosios knygos

Šarūnė atsigavo pirmoji. Ji greit patikrino, ar vaikinas ne plėšikas ir nebuvo pagriebęs jų rankinukų. Ji atsistojo ir, padėjusi Kristinai atsikelti, pažiūrėjo, ar vyrai nebuvo jaunuolio pagriebę. Atrodė, kad ne. Atsigręžusi pamatė, kad Kristina krovėsi daiktus atgal į rankinuką, kuris buvo atsidaręs, kai ji parkrito. Kristina, pažiūrėjusi į Šarūnę, aiktelėjo:

— Šarūne! Žiūrėk į savo kelį!

Šarūnė pasilenkė ir pažiūrėjo.

— Po šimts pyplių! Naujos kelnės ir dar išeiginės! Jokiu būdu negalėsiu sulopyti!

Ji tada arčiau pasižiūrėjo į kelį, iš kurio sunkėsi kraujas.

— Eikš, einam atsisėsti ant to suolo, — pasiūlė Kristina. — Ar gali paeiti?

Šarūnė, sukandusi dantis, palingavo galva. Atsisėdus Kristina padavė Šarūnei nosinaitę, kad sustabdytų kraują. Po poros minučių ji padavė vaistų ir tvarstį nubrūžintam keliui užklijuoti.

— Dabar aišku, kodėl tas tavo rankinukas visada toks sunkus! Tu visur nešiesi vaistinę! — bandė pajuokauti Šarūnė.

— Šarūne, ar dabar geriau? Reikėtų tą tavo kelį nuplauti, bet čia nėra niekur fontano, — atsiliepė apsidairiusi Kristina. Ji buvo pripratusi prie panašių atsitikimų. Jei ne Šarūnė, tai jos jaunesnysis brolis Tadas tikrai pasistengs susižeisti kur nors, visai netinkamoj aplinkoj.

Mergaitės dar pasėdėjo ir truputį atsigavo, tuomet pamažu nuėjo traukinių stoties link.

* * *

Stotyje bruzdėjo minios žmonių. Kaip visuose keliavimo punktuose, žmonės skubėdami tempė lagaminus, įvairius maišus ir kitus kelionės reikmenis. Vieni iškeliaudami, verkdami atsisveikino. Kitur buvo galima matyti džiaugsmingus susitikimus su naujais atvykėliais. Maži vaikai, pasprukę nuo tėvų, lakstė ir džiaugėsi stoties mišinyje. Ilgos eilės keliautojų laukė prie bilietų pardavimo langelių.

* * *

Mergaitės atsiėmė savo daiktus iš keleiviams parūpintų užrakinamų metalinių spintelių, ir, sukrovusios visus savo maišus į krūvą, atsisėdo ant suolo. Šarūnė, išsiėmusi kitą porą kelnių iš savo lagamino, nuėjo persirengti moterų kambaryje. Kristina, pasilikusi viena, pradėjo vartyti suvažiavime įsigytus padalus.

* * *

Skersai stoties nuo Kristinos jaunas vyrukas su „Adidas" mankštos maišu rankoje nervingai žvalgėsi aplinkui. Staiga jis pastebėjo Kristiną, įsigilinusią į skaitymą, o šalia jos stovinčią krūvą maišų, su atvira Šarūnės kuprine viršuje. Dar kartą įsižiūrėjęs, jis palingavo galva ir kažką ištraukė iš savo mankštos maišo. Tuomet jis užsimaukšlino ant galvos kepurę ir pasistatė apikaklę. Greit apsidairęs, įsimaišė į keliautojų sūkurį, perėjo skersai stotį ir atsirado už suolo, ant kurio sėdėjo Kristina. Priėjęs prie maišų krūvos, jis kažką įkišo į Šarūnės atdaros kuprinės dugną ir atsargiai užtraukė trauktuką. Išsiėmęs iš kišenės peilį, greitai nupjovė odinę adreso etiketę ir nuskubėjo šalin.

(Audros Kubiliūtės naujoji knyga Šarūnės Klevaitės ir jos draugų bei draugių tolimesnius nuotykius jau baigta rašyti ir paruošta spaudai. Knygą išleis JAV Lietuvių Bendruomenės Švietimo taryba. Ji turėtų pasirodyti ateinančių metų pačioj pradžioj.)

„Provincijos" — Czeslaw Milosz naujas poezijos rinkinys

ALGIRDAS LANDSBERGIS

1939 metais iš savo numylėto Vilniaus išvyko jaunas lenkų poetas; 1992-ųjų gegužės mėnesį Vilniuje vėl triumfališkai apsilankė jau pasaulinio garso autorius. Milosz'o vietą moderniosios poezijos Olimpe užantspaudavo šįmet pasirodęs naujausias jo eilėraščių (verstų iš lenkų kalbos) rinkinys anglų kalba, pavadintas *Provinces* (New York: Ecco Press, 1992). Amerikos kritikai poetą lygino su William Butler Yeats, Robert Penn Warren, W. H. Auden ir kitais garbingo vardo sulaukusiais mūsų šimtmečio klasikais. Šioje knygoje Milosz'as daug rašo apie senatvę, kelia didžiuosius, paskutiniuosius klausimus, nekopdamas ant pjedestalo ir nesustingdamas klasiko pozoje. Kai jis atsisako apsimesti, kad senatvė „ori ir išmintinga", jo balsas skamba oriai ir išmintingai.

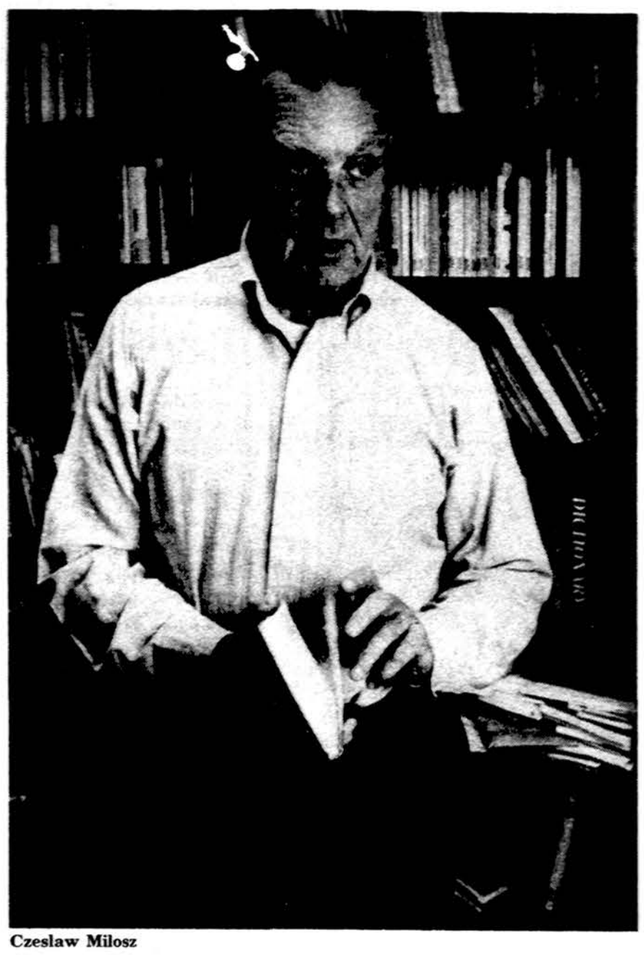

Czeslaw Milosz

Iš *Provincijų* į mus kalba ir religinis poetas, bet jo krikščionybė apraizgyta klausimais ir nerami — ją nuo dogmos tolina simpatijos heretikams, blaško abejonės, gaubia nežinia. Milosz'as svarsto ir galimybę, kad pasaulis neturi „pamušalo": ant rankos nutūpęs kėkštas gal tėra kėkštas ir nieko „neženklina", gal *šioje žemėje nėra nieko, / tiktai ši žemė.* Bet net ir „tada", rašo poetas, *išliks žodis, mirtingų lūpų pažadintas. / Nenuilstantis pasiuntinys be atvangos bėgantis / per žvaigždynų laukus, per begalines erdves, / ir vis šaukiantis, protestuojantis, rėkiantis.* Žvelgdamas į visatą, kurios neįmanoma suprasti, žmogus siekia suprasti ir suteikti prasmę.

Kalbėdamas apie šią žemę, Milosz'as nuolat primena skaitytojams savo ypatingą kilmę ir tėviškę, Lietuvos-Lenkijos kryžkelę. *Aš ne iš čia,* rašo Kalifornijoje gyvenantis poetas. *Iš tolimos provincijos, / Iš tolimo kontinento / Kur aš patyriau apie Valstybės prigimtį.* Į savo naująją aplinką jis žvelgia kritiškai: *Čia, kur aš gyvenu, jie perka ir pardavinėja / Kiekvieną dienos ir nakties valandą".* Tačiau ta „netobuloji demokratija" dabar jo tėviškė, jis ir amerikiečių poetas.

Poema „Filologija" dedikuota Konstantinui Sirvydui, „Jėzuitų Akademijos Vilniuje profesoriui ir lietuvių pamokslininkui, kuris 1612 metais išspausdino pirmąjį lietuvių-lotynų-lenkų kalbų žodyną". Kaip Milosz'as Kalifornijoje, taip Sirvydas bėga Vilniaus gatve, „prisiminęs vaikystėje, prie savo gimtosios upės išgirstą lietuvišką žodį, kurį jis turi užrašyti. Tuos žodžius kalbėjusieji jau seniai mirę, bet žodžiai tebeegzistuoja, tartum jie ateitų 'ne iš žemės nakties' ar kūno, bet iš 'aukštų erdvių' ". Kai poetas atverčia to žodyno puslapius, jam atrodo lyg jis iššauktų sielas, kurias Sirvydas „įbūrė į nebylius žodžius ant puslapio".

Kaip ir savo poetinio kelio pradžioje, Milosz'as atmeta „grynąją lyriką". Nors kai kurie jo eilėraščiai primena lyrines meditacijas, juose girdime ne tiktai patį Milosz'ą, bet kelis balsus — ne jo apnuogintą, lyriškąjį „aš", bet, kaip senosios Romos aktorių pro kaukę – „personą" – kalbamą poemą. Lyrinis poetas leidžia savo „sielos dainai" natūraliai sruventi; Milosz'as savo poetinį žodį sveria, analizuoja, jau ir po eilėraščio parašymo jį stato į istorinį kontekstą. Prieš keletą metų, iš anksto paminėdamas šio rinkinio pavadinimą, jis rašė: „Mes, miglotų rytinių *provincijų* gyventojai, į istoriją žiūrime kaip į prakeikimą. Mes turime atstatyti literatūros savarankumą ir nepriklausomybę nuo visuomeninio spaudimo... Poeto balsas turėtų būti grynesnis bei ryškesnis negu istorijos triukšmas (ar sumišusi muzika)".

Kadangi Milosz'o poezija nėra „muzikali", ją lengviau versti į kitas kalbas. Ir šiam rinkiniui jo natūralų angliška balsą suteikė patsai autorius drauge su savo nuolatiniu bendradarbiu, amerikiečių poetu ir vertėju Robert Hass.

Milosz'as — religinis poetas — niekad nepamiršta žmogiškosios būties, kuri „kaip plienas pilko niekingumo". Iš metafizinių ekskursijų sugrįžus į žemę, jo balsas primena jį visad ypatingai dominusio laikotarpio – pirmųjų šimtmečių po Kristaus — filosofus stoikus: *Kad nesirūpintumėm, kas mūsų laukia po mirties, / Bet čia, šioje žemėje, ieškotumėm išganymo, Mėgindami daryti gera, kiek išgalėdami, / Atleisdami mirtingiesiems jų netobulumą. Amen.*

Užvertus šią prieštaravimų ir įtampos kupiną knygą, nenustoja skambėjusi ši eilutė: *Gloria, gloria, gieda daiktai, pašaukti būčiai.* Tai Milošo didysis „Taip" Visatai.

Czeslaw Milosz idėjos — trisdešimties metų kraitis

Daugelio Nobelio literatūros premijų laureatų reputacijos greitai ištirpsta. Šiuo atžvilgiu Czeslaw Milosz yra išimtis — praėjo jau 14 metų po jo apvainikavimo, bet jo garsas Amerikoje nenustoja augęs. Vien nuo praėjusių metų čia pasirodė trys naujos knygos anglų kalba: Leonard Nathan ir Arthur Quinn kritinė studija, pavadinta *The Poet's Work: An Introduction to Czeslaw Milosz* (Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1991), naujų poeto eilėraščių rinkinys vardu *Provinces* (New York: Ecco Press, 1992) ir trisdešimt metų aprėpianti Milosz'o esė, recenzijų, kalbų rinktinė – *Beginning with My Streets* (New York: Farrar, Straus & Giroux, 1992).

Pastaroji knyga, anot autoriaus, turėtų būti laikoma „kelionių vadovu į tam tikrą literatūrinę jauseną, kurią maitino ‚kita', mažiau žinoma Europa". Kai kas nors Milosz'o klausdavo apie Vilnių ar apie Lenkiją, jis atsakydavo: „Aš iš kitos planetos, kito laiko, kitos epochos".

Prozos rinkinyje nuolat iškyla autoriaus „dvišakumo" — Lenkijos ir Lietuvos, Europos ir Amerikos — motyvas. Jo žodžiais: „Negimiau Lenkijoje, neužaugau Lenkijoje, negyvenau Lenkijoje, bet rašau lenkiškai". Atsikėlęs į Ameriką, jis atsistojo prieš klausimą – pamiršt ar atsimint? Jis pasirinko atmintį: „gyventi drauge čia, ir ten; ir Kalifornijoje, ir mano vaikystės bei jaunystės Vilniuje". Tiktai išeivijoje jisai pilnai suprato to dvišakumo vaidmenį: „Lietuva man yra metafora, reiškianti ‚atėjimą iš kitur' arba nuotolį, kuris leidžia žmogui būti skirtingu".

Keletas amerikiečių recenzentų išskyrė knygoje išspausdintą Milosz'o „Dialogą su Tomu Venclova apie Vilnių". Taip dviejų poetų pokalbis apie Lietuvos sostinę daugeliui amerikiečių tampa savotišku įvadu į Lietuvos kultūrą ir istoriją. Abu poetus jungia ne tiktai bendri kultūriniai peizažai, bet ir polinkis į tai, kas Lenkijos kultūroje vadinama katastrofizmu. „Tebegalvoju, kad dabar visi gyvename po pasaulio pabaigos", rašo Tomas Venclova. „Kalifornijoje, taip toli nuo jaunystės ir vaikystės vietų... pradėjau savotišką pomirtinį gyvenimą", pasakoja Milosz'as.

Atmetęs Rytų totalitarizmą, poetas nesušvelnino savo kritiško žvilgsnio į kai kurias moderniosios Vakarų kultūros apraiškas. Madingai maištingieji Kalifornijos Berkeley universiteto studentai jam buvo pasibaisėtini hibridai, Paryžiaus inteligentijos lengvabūdiškumo ir Kalifornijos mentaliteto paviršutiniško rimtumo mišinys. Daugelis vakariečių, Milosz'o nuomone, gyvena iliuzijomis: „Niekas taip nesmukdo į depresiją, kaip savo laisva valia neabejojantys žmonės, įsitikinusieji, jog juos įkvėpė jų asmeniška vizija; iš tikrųjų jie, kaip bezdžioniukės, yra visiškai priklausomi nuo propagandos bei reklamos, ir tą jų priklausomumą galima tiksliai

(Nukelta į 4 psl.)

Czeslaw Milosz

BALADĖ

Lygumoj dulkėtas medis stovi.
Sėdi motina menkam pavėsy.
Pradeda kiaušinį kietą lupti
Ir iš butelio arbatą geria.
Mato miestą ji, kurio nebuvo,
Spindi mūrai saulėje ir bokštai,
Į plasnojantį balandžių ratą,
Grįždama iš kapinių, ji žiūri.

— Jau visi draugai tave pamiršo,
Niekas neprisimena, sūneli.
Sužadėtinė vaikus pagimdė
Ir apie tave nebegalvoja.
Varšuvoj pastatė daug paminklų,
Neįrašė niekur tavo vardo.
Kol gyvensiu, aš viena atminsiu,
Koks buvai tu vaikiškas, juokingas.

Guli Gajcy apibertas žemėm*
Dvidešimties ir dvejų metelių.
Nei širdies, nei rankų jis neturi,
Nei žiemos, nei vasaros nemato.
O kas metai upėj ūžia lytys,
Tamsiame miške pražysta plukės.
Mergosąsočius ievų pripildo,
Pasiklauso, ką gegutė buria.

Guli Gajcy, nepraneš jam niekas,
Kad dėl Varšuvos kovojo veltui.
Barikadą, kurioje jis mirė,
Greit išardė darbininkų rankos.
Skrido vėjuose raudonos dulkės,
Ėmė lyt, lakštingala pragydo.
Mūrininkai debesio šešėly
Rėkė, keldami į dangų namą.

Sako, reikia gėdytis, sūneli,
Kad dėl blogo reikalo kovojai.
Nežinau, tegul nusprendžia Dievas,
Su tavim juk negaliu kalbėtis.
Dulkėse sulūžę tavo gėlės,
Tai sausra, atleiski man, brangusis,
Laiko maža, o kada ateisiu,
Reik iš tolo vandenį nešioti.

Motina pavėsy taiso skarą.
Danguje balandžio sparnas šviečia.
Susimąstė ji, įsižiūrėjo,
Ta erdvė tokia aukšta, be galo.
Tramvajukas bėga miesto pusėn,
Du jaunuoliai tramvajuką vejas.
„Pasivys, ar ne?" jinai galvoja.
Pasivijo sustojimo vietoj.

1958

* Tadeusz Gajcy – poetas, žuvęs 1944 metų Varšuvos sukilime. *(Vertėjo pastaba.)*

DITIRAMBAS

Tiek daug esame matę žemėj, o malachito kalnus, leidžiantis saulei, kaip visada sutinkam su giesme ir nuolanka.

Tas pats pavasario šokis mus šaukia, kada po bazalto uolynais paukščių būriai nardo skaidriame įlankos vandeny.
Ir jūros ūdra žybteli plėvėta ranka, vartydamasi putose prie Point Lobos.

O migloj rusena azalijų raudonumas tvankių tarpeklių dugne.

Nieko nebuvo pridėta ir nieko nebuvo atimta, nesujaudinamas, tobulas, neliečiamas pasauli.

Neprisimename nieko, kas tikrai būtų mums priklausę.

Lūpinės armonikėlės melodija, iš tolo, iš abejotinų metų, arba takelis, ant kurio griuvom sujungti pabučiavimo.

Ratelių linai užmigdyti, aruoduose javai ir obuoliai, tamsiai rudi skrituliai ant krūtų pusseserės Antolės.

Kulkosvaidžių tarškėjimas lygumoj, išvagotoj prieštankiniais grioviais po suplėšyta debesuoto priešaušrio uždanga.
Kas patvirtins, kas pasakys: „mano" bergždžiam, bergždžiam, sunkiai prisišauktam sapnui?

Traškėdamos renesanso sukniom, eina mūsų mirusios, atsigręžusios žiūri ir deda pirštą prie lūpų.

Šarvuoti draugai susėdo prie šachmatų lentos, pasistatę greta iškilius šalmus.

O meilės galia, gyvas auksas kraujuje, sunaikina amžiams mūsų tuščią vardą.

1965

IŠ CIKLO „SU TRIMITAIS IR CITRA"

2

Kreipiuos į tave, mano sąmone, kai naktį tvankią ir pilną žaibų lėktuvas leidžiasi Beauvais arba Kalamazoo.

Ir stiuardesė triūsiasi tyliai, kad nepažadintų miegančiųjų, o po manim švinta miestų koriai.

Maniau, kad suprasiu, bet jau vėlu, ir nesuprantu nieko, išskyrus juoką ir verksmą.

Vešlių paupių šlapios žolės atėmė mano laiką ir viską pavertė į dabartį be pradžios ir be galo.

Nykstu architektūros spiralėse, kristalo linijose, nešamų per miškus instrumentų skambėjime.

Sugrįžtu į sodų beribę, ir tiktai aidas ieško manęs namuos, kalvoj po šimtamečiu lazdynu.

Ir kaipgi pasivysi mane, iškilmingoji, sveriančioji kaltes ir nuopelnus, jeigu neatsimenu, kas buvau ir kas esu?

Iš karto guliu daugely krantų, padėjęs skruostą ant smėlio, ir girdžiu, kaip, mušdamas ekstatiškus būgnus, atbėga tas pats okeanas.

7

Iš bedugnės, skirtos nekrikštytiems kūdikiams ir gyvulių vėlėms, teišeina negyva lapė ir teliudija prieš kalbą.

Skruzdėlinėj spygliuočių šviesoj stovinti akimirka prieš berniuką, pašauktą kalbėti apie ją po keturiasdešimt metų.

Ne bendra, lapės idėjos įgaliotinė, apsivilkusi apsiaustu, pamuštu universalijomis.

Bet jinai, gyventoja akmenuotų eglynų netoli Žagarų kaimo.

Aukštajam teismui rodau ją sau apginti, nes iš meilės geidulių buvo paimtas abejojimas ir didelis sielvartas.

O bėgama ir buriuojama iš archipelago į archipelagą, tikintis, kad kažkur yra tvirtos nuosavybės vieta.

Kol gęsta žvakidės Heloizos arba Annalenos kambariuose, ir angelai pučia trimitus pjaustytos lovos pakopose.

Darganota aušra slenka už palmių alėjos, bangų griaudimo paskelbta.

Ir kas tik kada nors įėjo į užsklęstą penkių pojūčių namą, stingsta stiliaus brokatu.

Kuris, aukštasis teisme, nežino atskirų atsitikimų.

Vertė **HENRIKAS RADAUSKAS.**

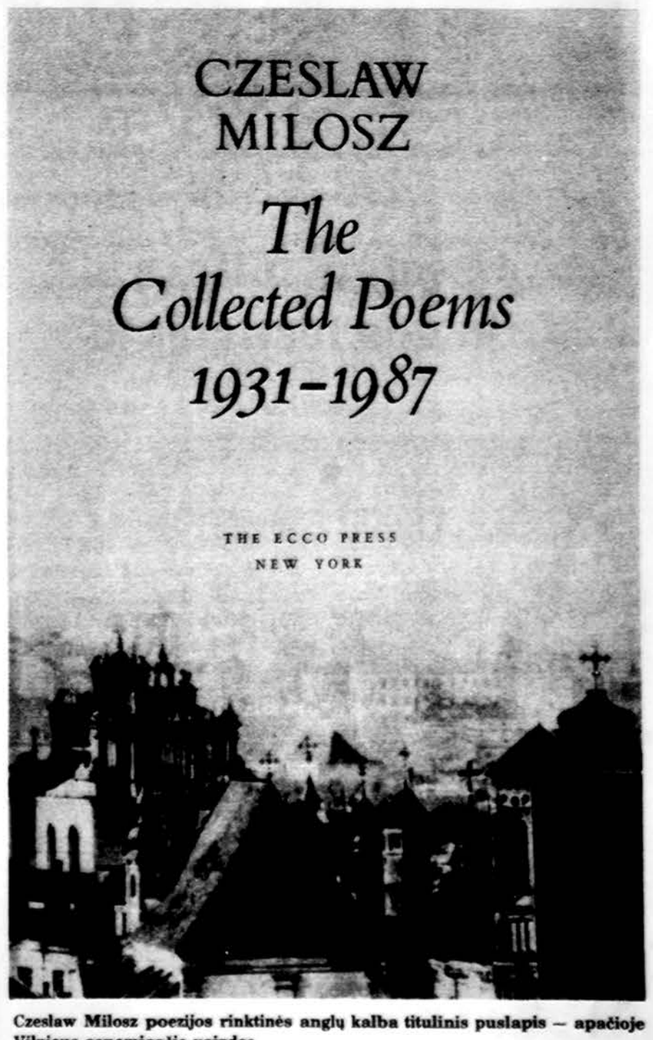

Czeslaw Milosz poezijos rinktinės anglų kalba titulinis puslapis — apačioje Vilniaus senamiesčio vaizdas.

Skausmingoji Kunigaikščių miesto praeitis

(Atkelta iš 1 psl.)

„Paminklus naikino ne vien gaisrai, karai ir kitos stichinės nelaimės, juos griovė ir patys žmonės, griovė sąmoningai, planingai. Tai patys pavojingiausi kultūrinio palikimo priešai, nes jie savo barbariškumą teisina „aukštesniais idealais", nepakantumu praeities atgyvenoms, atsilikusiais senovei, jos reakcinei ideologijai ir kitokiais išgalvotais demagoginiais argumentais. Tai vienos kurios pseudoidėjos fanatikai, nepakantūs kitaip galvojantiems ir jaučiantiems, tai paprastai kultūriškai riboti žmonės, be savęs nematantys ir nevertinantys nieko kito. Tokie civilizuoti barbarai buvo pirmasis Vilniaus generalgubernatorius de Lasi ir jo pagalbininkas civilinis gubernatorius Fryzelis, liepę 'sanitariniais sumetimais' išgriauti Žemutinės pilies reprezentacinius didžiųjų kunigaikščių rūmus bei gynybinę sieną ir jos vartus. Kitas toks generalgubernatorius buvo M. Muravjovas, programiškai užsimojęs iš pagrindų pakeisti architektūrinį Vilniaus vaizdą. Toks pat buvo ir architektas Karolis Podčašinskis, nukapojęs Šv. Jono bažnyčioje dvylika nuostabių barokinių J. K. Glaubico altorių ir dirbtinio marmuro sakyklą su figūrinėmis skulptūromis. Tai ir hitleriniai okupantai, deginę nuosekliai namą po namo. Tai ir tie, kurie išsprogdino senąją žydų sinagogą religinio nepakantumo dingstimi ir suardė istoriškai susiklosčiusią Vokiečių gatvės struktūrą. Turi nuodėmių ir kai kurie pokariniai mūsų architektai restauratoriai,

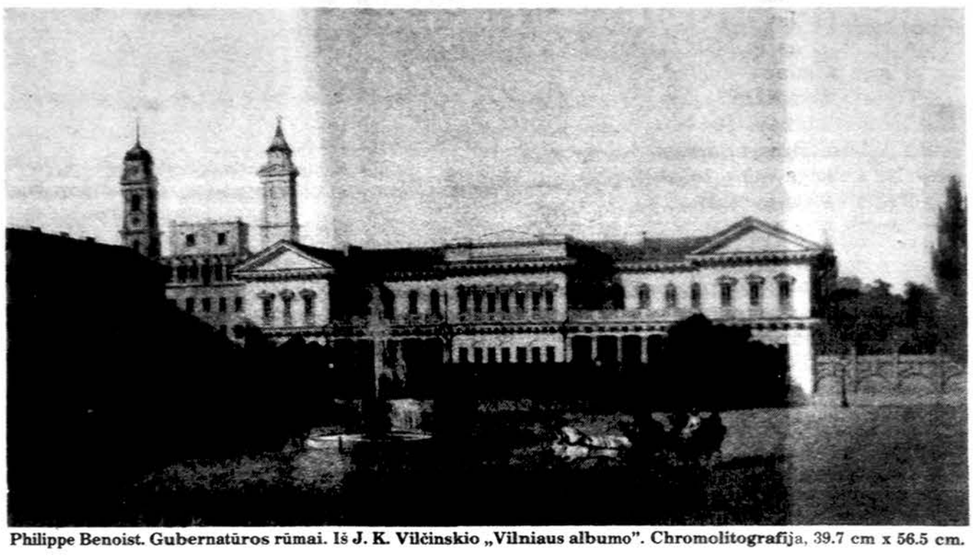

Philippe Benoist. Gubernatūros rūmai. Iš J. K. Vilčinskio „Vilniaus albumo". Chromolitografija, 39.7 cm x 56.5 cm.

Vilniaus senamiesčio 'taisytojai', kad ir pašalinę nuo Katedros frontono L. Gucevičiaus pastatytas K. Jelskio išdrožtas skulptūras. Vieni tai darė sąmoningai, kiti iš nežinojimo, stokodami profesinio pasirengimo, menkai teišmanydami apie istorines architektūros vertybes, nesuvokdami, kas tai yra šventoji paminklinė substancija, kurios nevalia liesti, o juo labiau naikinti. Tokie 'taisytojai' gerokai nualino Vilniaus architektūrą. Ignorancija tai irgi didelis kiekvienos kultūros priešas".

Tolėliau Vladas Drėma nepagaili priekaištų okupantų statytinėms valdžioms dėl nuosmūkio švietimo srityje:

„Neseniai Vilniaus universitetas atšventė savo 400 metų jubiliejų, didžiavosi savo senomis tradicijomis ir įnašu į Lietuvos kultūrą, bet nieko nepadarė, kad atgaivintų nacionalinės dailės istorijos katedrą, žinoma, jau šiuolaikinio pasaulinio mokslo lygio".

„Šiuo atžvilgiu atsiliekame nuo senojo Vilniaus universiteto daugiau kaip dviem šimtais metų; Vilniaus universitete dar 1773 m. buvo įsteigta architektūros katedra, kurioj dirba M. Knakfusas, K. Sampanis, L. Gucevičius, M. Šulcas, K. Podčašinskis, o 1810 m. tame pačiame universitete dailės istorijos paskaitas pradėjo skaityti J. Saundersas ir E. G. Grodekas".

[...] „jaunieji Lietuvos architektai nepažįsta senosios lietuvių architektūros, nesuvokia ir nejaučia jos nacionalinės specifikos. Net neišmano elementarių sąvokų ir terminų... Beje, ką kalbėti apie jaunus architektus, jeigu rimtos įstaigos leidinys, pretenduojantis būti mokslinės informacijos veikalu, kaip *Vilniaus architektūra* (Vilnius, 1985), be gausių spragų ir aibės klaidų, neteisingai apibūdina net pagrindinius stilius — pavyzdžiui, čia kategoriškai tvirtinama, kad Vilniaus architektūroj viešpatavęs renesansas".

Vladas Drėma nesibijo kategoriškų teigimų kaip, pavyzdžiui, kad „per trisdešimt penkerius metus respublikos restauracinės dirbtuvės nerestauravo nė vieno architektūros paminklo", o veikiau gadino.

„Visų šių kultūrinio gyvenimo nesekmių priežastis", rašo Drėma, „yra mūsų pačių obskurantizmas. Taip! Nesibijokime prisipažinti — būtent obskurantizmas! Dar Lietuvos Respublikoje buvo paskleista 'teorija' esą lietuviai neturi nei feodalinės dailės, nei feodalinės architektūros. Visa tai Lietuvoje esą kūrę svetimieji, po Krėvos, Horodlės bei Liublino unijų viešpatavę lenkų bajorai, primetę Lietuvai savo kultūrą. Tai mėgstamas lenkų šovinistų šūkis. Šios antimokslinės ir antiistorinės koncepcjos laikėsi po karo ir pirmieji tarybiniai kultūriniam gyvenimui vadovavę pareigūnai, tarp jų — ir Mokslų Akademijos prezidiumo atstovai. Šių likvidacinių pažiūrų liekanos dar ir šiandien gajos kai kuriose galvose".

[...] „Bet lenkų dailės istorikų tarpe būta sąžiningų mokslininkų, konstatavusių, kad Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje dailė ir architektūra *vystėsi savarankišku keliu, visiškai nepriklausomu nuo lenkų įtakų*". (Autoriaus pabraukta.)

Dingęs Vilnius užbaigiamas užtat tokiu iššūkiu: „Seniai jau laikas susiprasti ir patiems imti rimtai moksliškai tyrinėti savo feodalizmo laikų dailės ir architektūros pasaulinės vertės lobyną".

Tuo pat metu Vladas Drėma apgailestauja, kad pateiktoji ikonografinė leidinyje medžiaga nesanti išsami. Buvę atsisakyta fotografinės medžiagos. Antra vertus: „Autorius neturėjo galimybių arčiau prieiti prie tos Vilnianos, kuri šiandien saugoma kitų sąjunginių respublikų muziejuose, archyvuose bei bibliotekose (Minske, Leningrade, Maskvoje ir kt.), o ypač Lenkijoj — Krokuvos, Varšuvos, Poznanės ir Torūnės rinkiniuose, kur ikonografinė Vilnianos medžiaga planingai telkiama jau nuo XIX a. pradžios".

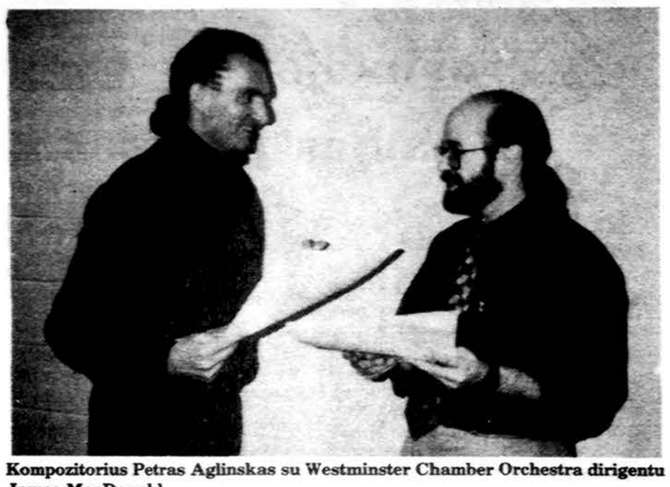

Kompozitorius Petras Aglinskas su Westminster Chamber Orchestra dirigentu James MacDonald.

Petro Aglinsko kūrinio premjera

Šį koncertų sezoną Westminster Chamber Orchestra švenčia savo dešimties metų sukaktį. Westminster Chamber Orchestra — Čikagos apylinkės pilnos sudėties kamerinis orkestras, diriguojamas maestro James MacDonald. Dešimtmečio jubiliejaus proga orkestras užsakė, kad kompozitorius Petras Aglinskas parašytų jiems naują kūrinį. Rezultatas — „Koncertinė siuita" iš Petro Aglinsko operos „Steel Grin" (Plieninis šypsnys). Naujojo kūrinio premjera įvyks ateinantį šeštadienį, lapkričio 14 dieną, 8 v.v. Trinity Divinity College, Olson koplyčioje, Bannockburn, Illinois. Tai bus pirma proga išgirsti Petro Aglinsko operos muziką pilna orkestracija.

1990 metais Chicago Opera Theater pasamdė Petrą Aglinską sukurti „Steel Grin", trijų veiksmų operą balsams su fortepijono palyda. Operos siužetas — tuometiniai perversmai Rytų Europoje. Savo „Koncertinei siuitai" kompozitorius suorkestravo operos uvertiūrą, keturias arijas, du duetus ir pirmojo veiksmo energingą trio „Produktai".

Vieta, kurioje vyks koncertas, lengvai pasiekiama, važiuojant I-94 greitkeliu, išsukus Half Day Road išvažiavimu — vienas blokas į rytus. Daugiau informacijų apie šį koncertą galima gauti, skambinant Westminster Chamber Orchestra (708) 317-0477.

Šiemetinis Ateities savaitgalis

Kasmet rudenį Čikagoje įvykstantis Ateities savaitgalis šiais metais bus lapkričio 13-15 dienomis. Savaitgalio programa vyks Jaunimo centre, Čikagoje, ir Ateitininkų namuose, Lemont'e.

Penktadienį, lapkričio 13 dieną, 7:30 v.v., Jaunimo centro kavinėje bus literatūros vakaras, kuriame savo kūrybą skaitys Audra Kubiliūtė, Gytis Liulevičius, Haris Subačius, Artūras Tereškinas, Laimutė Tornau. Vakaro programai vadovaus Daiva Markelytė.

Šeštadienį, lapkričio 14 dieną, Jaunimo centro Čiurlionio galerijos patalpose 10 v.r. — kava ir pyragaičiai. 10:30 v.r. — Andriaus Valevičiaus paskaita „Šiuolaikinės religinės ir filosofinės problemos", 1:30 v. p.p. — Birutės Ciplijauskaitės paskaita „Mitų, pasakų ir folkloro panaudojimas šiandieninėje moterų literatūroje". 2:30 v. p.p. Rasos Mažeikaitės paskaita „Lietuva eina į Europą 14-ame amžiuje — civilizacijų sandūra Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos diplomatijoje". Vakare Ateitininkų namuose, Lemont'e, įvyks metinė *Ateities* žurnalo šventė, kurią ruošia Čikagos Ateitininkų sendraugių skyrius. Šventės metu bus įteikiamos *Ateities* jaunimo kūrybos konkurso premijos. Taip pat — šilta vakarienė, meninė programa, šokiai. Ateities savaitgalio dalyviai ir visi mūsų jaunimo veiklą vertinantys kviečiami šventėje dalyvauti. Apie savo dalyvavimą reikia pranešti jau dabar, skambinant Valei Žadeikienei tel. 708-424-4150.

Sekmadienį, lapkričio 15 dieną, 11 v.r. — šv. Mišios Palaimintojo Jurgio Matulaičio koplyčioje, Lietuvių centre, Lemont'e. Ateities savaitgalio pietūs ir paskaitos vyks Ateitininkų namuose, Lemont'e. 12:30 — pietūs. 1:30 v. p.p. — Artūro Tereškino paskaita „Jaunoji Lietuvos poezija". 2:30 v. p.p. — Stasio Goštauto paskaita „Vertimas, kaip kritikos priemonė".

Ateities savaitgalio programoje dalyvauti nuoširdžiai kviečiami visi joje nagrinėsiamomis temomis susidomėję. Tikimasi svečių ir iš toliau.

Knyga apie nerusų tautas

(Atkelta iš 2 psl.)

išankstinius modelius; sąvokos gvildenamos, o ne traktuojamos kaip realūs objektai. Aišku, kaip ir visos teorinių samprotavimų knygos, ir ši kartais per toli nuklysta nuo istorijos ir empirinių faktų. Tai, kaip paprastai, dažniausia sociologų problema. Taip pat, istoriniai įvykiai pralenkė kai kurių esė autorių pranašystes: kai kurie jų nemanė, kad Sovietų Sąjunga subyrės ir tvirtino, jog dauguma respublikų nenorės išeiti iš Sąjungos. Nepaisant to, ši knyga yra vienas rimčiausių bandymų teoriškai apibendrinti šių per ilgai ignoruotų tautų savybes ir santykius su kitomis tautomis. Ji verta ir lietuvių dėmesio.

Czeslaw Milosz kalba Lietuvos rašytojų draugijos namuose Vilniuje; kairėje – Lietuvos rašytojų draugijos pirmininkas Vytautas Martinkus.

Edvardo Šulaičio nuotrauka

Czeslaw Milosz idėjos — trisdešimties metų kraitis

(Atkelta iš 3 psl.)

apskaičiuoti kompiuterių pagalba".

Pripažindamas, kad Vakarų Europos literatūra pasižymi didesniu blizgesiu ir yra svaresnė, Milosz'as tvirtina, jog lenkų literatūra „suteikia geresnius priešnuodžius šiandienos nevilčiai nugalėti". „Jos beviltiškas įsipainiojimas į istorinius įvykius, dėl kurių ji nuolat skundžiasi, padėjo jai susidaryti istorinio išskirtinumo pajautą, be kurios apsieina laimingesnės tautos", teigia poetas.

Knygoje nuolat sugrįžtama prie poeto ir poezijos paskirties nagrinėjimo. Viename prieš ketverius metus išspausdintame pasikalbėjime, autorius švelniai išreiškia savo nepasitenkinimą dabarties poezija — ji esą vidujai nuskurdo, nes, „ieškodama gryno lyriškumo, ji užtrenkė per daug durų". Jis pats niekad nenorėjęs būti grynai lyriniu poetu. „Aš noriu žavėti", rašo Milosz'as „bet tiktai labai rinktinę grupę, o ne plačiąją skaitančią publiką... Kai labai nori sužavėti žmones, pradeda daryti kompromisus ar sekioti laiko madas".

„Poezija", anot autoriaus, yra „tamsą išsklaidanti lempa" ir todėl, kai sprendžiamas visas žmonijos likimas, ji negali pasitraukti į „abstraktumą". Tik poetas, kuris turi pakankamai drąsos siekti „aukščiausios ribos, kurią gali pasiekti protas ir vaizduotė", sugebės atrasti sprendimą „grynosios", avangardinės ir užsiangažavusios poezijos prieštaravimams.

Skaitant šiuos per trisdešimtį metų nusidriekiančius raštus, dar labiau išryškėja, kokia sudėtinga yra Milosz'o asmenybė ir kaip sunku ją įspausti į bet kokį klasifikacinį stalčių. Klabėdamas apie patį save, Milosz'as teigia, jog jo poemos ir proza išsiskiria savo „atsimenamomis detalėmis". Jo ypatinga savybė esanti „sugebėjimas suprasti — įžvelgti sąsajas tarp daiktų, kurie kitiems atrodo nesusiję. „Mano vaizduotė", rašo jis, „taip pat ypač jautri papročiams ir institucijoms. Tačiau kaip ten bebūtų, savo viduje aš visad girdėjau tokį perspėjimą: ‚Tai negali išlikti' ". Taip šiuolaikiškai ir drauge viduramžiškai į pasaulį žiūri vienas didžiųjų moderniųjų poetų.

Czeslaw Milosz Čikagos festivalyje

Trečiasis Chicago Humanities Festival įvyks ateinantį savaitgalį. Šiemetinė jo tema: „From Freedom to Equality". Festivalis prasideda koncertu 3 v.p.p. Orchestra Hall šeštadienį, lapkričio 14 dieną, kuriame bus atliekama kompozitoriaus **Anthony Davis** opera „X: The Life and Times of Malcolm X". Sekmadienį, lapkričio 15 dieną, 10 v.r. toje pačioje Orchestra Hall rašytojas **John Updike** skaitys pagrindinę paskaitą „Freedom and Equality: Two American Bluebirds". Po paskaitos bus trumpas koncertas. Sekmadienio popietės programa vyks net šešiose vietose: The Art Institute, The Chicago Historical Society, The Newberry Library, The Chicago Cultural Center, The Field Museum ir Orchestra Hall. Lietuviams smagu pastebėti, kad Festivalio Executive Producer yra Eileen R. Mackevich.

The Art Institute programos pavadintos „Poets' Corner". 1-2 v. p.p. — **Marjorie Agosin:** „Voices of the Disappeared". 1-2 v. p.p. ir 4-5 v. p.p. B. F. McClerren vaidina Abraham Lincoln vaikams skirtoje „A Lincoln Primer for all Ages". 2:30 — 3:30 v. p.p. — **Michael** ir **Edna Longley** pokalbis: „Northern Ireland: Literature and Liberation". 4-5 v. p.p. — **Czeslaw Milosz** paskaita: „Province and Provincialism" (prie paskaitos — M. K. Čiurlionio kūrinių muzikos įtarpai, kuriuos skambins **Rokas Zubovas**).

The Chicago Historical Society programa pavadinta „Political Prophecies". 1-2 v. p.p. — **Robert V. Remini:** „Lincoln's Heroes: Jackson and Clay". 2:30-3:30 v. p.p. — **Thomas Geoghegan:** „Meaningful Work: A Scarce Commodity". 4-5 v. p.p. istorikai **Charles Branham** ir **Christopher Reed** įscenizuos W.E.B. Dubois ir Booker T. Washington debatus.

The Newberry Library programa — „Classic Thoughts". 1-2 v. p.p. — **Gary Saul Morson:** „Tolstoy: Freedom and Everyday Life". 2:30 — 3:30 v. p.p. — **Francois Furet:** „Freedom and Equality: The Problem of Fraternity". Šioje paskaitoje Prancūzų revoliucijos istorikas sugrįš prie Alexis de Tocqueville klasikinio teksto. Paskaitą palydi paroda iš Yale universiteto bibliotekos.

The Chicago Cultural Center programa pavadinta „Wonder Women". 1-2 v. p.p. — **Susan Manning** „Freedom of Mind and Body: The Story of Modern Dance". 2:30 — 3:30 v. p.p. — **Fay Weldon:** „Ending the Gender War". Čia anglė autorė skaitys iš savo naujausio romano *Life Force*, o šokėjai **Ruth Klotzer** ir **John Lisiecki** atliks „Wrestling I". 4-5 v. p.p. — **James Coakley:** „Shaw's Amazonian Women". Aktorės **Mary Poole** ir **Sheila Saperstein** pateiks vaidinimų ištraukas.

The Field Museum programa vadinasi „Field Afar". 1-2 v. p.p. — **Jaroslaw Stremien:** „I, Lech Walesa". 2:30 — 3:30 v. p.p. — **Norman Rush:** „*Mating:* Where Masculine and Feminine Utopias Meet". Autorius Norman Rush skaitys ištraukas iš jo romano *Mating*. 4-5 v. p.p. — **David Henry Hwang** ir **Bright Seng:** „Love and Power When East Meets West". Vaidinimo „M. Butterfly" autorius David Henry Hwang skaitys ištraukas iš vaidinimo. Pianistas Bright Sheng, čelistas John Sharp, smuikininkė Lynn Chang ir sopranas Elizabeth Futral atliks tris kiniečių meilės dainas.

The Orchestra Hall programa pavadinta „Music and Letters". 1 v.p.p. pakartojama Anthony Davis opera „X: The Life and Times of Malcolm X". 4-5 v.p.p. — **Philip Gossett:** „Myths of Freedom and Equality in Italian Opera". Muzikologas Philip Gossett iliustruos savo paskaitą, skambindamas pianinu ištraukas iš Verdi ir Rossini.

Bilietai operai kainuoja po 3, 5 ir 10 dolerių. Visiems kitiems įvykiams įėjimo bilietas — 3 doleriai kiekvienai paskaitai ar renginiui. Bilietai gaunami Orchestra Hall Box Office, 220 South Michigan Avenue. Bilietai gali būti perkami telefonu (Visa ar Master Card), skambinant Orchestra Hall 312-435-6666.

• **COME INTO MY TIME.** Lithuania in Prose Fiction, 1970-1990. Edited and with Introduction by **Violeta Kelertas.** Urbana and Chicago: University of Illinois Press, 1992.

• **Algirdas Gustaitis.DNIEPRO UPĖ IR APLINKA NUO PRIEŠKRISTINIŲ LAIKŲ.** Iš autoriaus pateiktų originalų išleido „Raštija". 278 puslapiai, 96 žemėlapiai ir 97 brėžiniai. Surinkta kompiuteriu ir apipavidalinta Aleksandro Pakalniškio. Spaudė „Ryto" spaustuvė Klaipėdoje. Kaina — 8 rubliai.

ATEITIES SAVAITGALIS

LAPKRIČIO 13 - 15

JAUNIMO CENTRE IR ATEITININKŲ NAMUOSE

Jono Kuprio plakato Ateities savaitgaliui detalė